

BARTKÓ JÁNOS

„Disztinkciók” Hugues de Saint-Cher (†1263) evangéliumi prédikációiban

„*Consolatur enim nos Dominus cum nobis ostendit
quod dolor quem sustinemus in hoc mundo:*

– *Est brevis [...]*

– *Omnibus communis [...]*

– *A pena eterna immunis”*

(Sermo 12,2)

„*És megvigasztal minket az Úr, midőn megmutat-
ja, hogy az e világon elszenvedett fájdalom:*

– *Rövid [...]*

– *Közös [...]*

– *Megkímél az örök kárhozattól.”*

(12. prédikáció)

A középkori egyházi értelmiség egyik fontos célja volt, hogy hatékony segédeszközt nyújtson a prédikátoroknak beszédek elkészítéséhez. A 13. századi francia domonkos szerzetes, Hugues de Saint-Cher (†1263) ilyen segédeszköz – egy prédikációmodell-gyűjtemény – szerzője volt. A művet elemezve elsősorban a prédikációk belső struktúráját vizsgáljuk, mivel meggyőződésünk, hogy a disztinkcióra épülő logikus felépítés – mely a század második felében rohamosan elterjedt a prédikáció-irodalomban – meghatározó eleme volt az új típusú prédikációnak.¹

A vizsgált evangéliumi prédikációgyűjtemény² belső struktúráját nagyrészt (90%-ban) egy bibliamagyarázatokban alkalmazott technika – a *distinctio*³ – prédikációkra történő

---

¹ Az új típusú prédikációról lásd: Bériou, Nicole: *L'avènement des maîtres de la Parole. La prédication à Paris au XIIIe siècle*. 2 vol. Paris, 1998.

² A kéziratok ismertetése és a latin prédikációk átírata doktori tézisemben található. (Bartkó, János: *Un instrument de travail dominicain pour les prédicateurs du XIIIe siècle. Les Sermones de evangelicis dominicalibus de Hugues de Saint-Cher*. Edition et étude. Université Lumière, Lyon II.)

³ A disztinkció (*distinctio*) egy a középkori bibliamagyarázatokban alkalmazott technika, mely felsorolja és megkülönbözteti (disztinkció!) egy adott bibliai terminus különböző jelentéseit. Ezt a technikát a 12. század végétől a prédikációkban is használták, ahol már nem egy adott bibliai kifejezés különböző jelentéseit különítik el, hanem egy terminushoz valamilyen logika szerint (lásd a jelen tanulmányt) hozzákapcsolnak legalább három elemet, amint a fenti mottó is példázza. (Az e világi fájdalom három tulajdonsága, hogy rövid ideig tart, embertársainkkal közösen szenvedjük el, és megmenekülünk általa az örök kárhozattól.) (Egy disztinkció Hugues de Saint-Cher 12. prédikációjában.)

adaptálása adja. Ezen túl a prédikációkban található disztinkciók tipológiai vizsgálata bizonyítja, hogy azok a prédikációkban strukturáló funkciót töltenek be.

Hugues de Saint-Cher – aki kedvelte a logikus, strukturált gondolkodást – megtalálta a disztinkciókban a gondolatai kifejezésére leginkább alkalmas formát. Meggyőződésünk, hogy amikor Hugues de Saint-Cher a disztinkciót választotta rendező elvként, egyszerűen világos, logikus rendszert akart teremteni, hogy ez a „skolasztikus” logika megkönnyíthesse a jövőbeli prédikátorok munkáját.

Hugues de Saint-Cher (*Hugo a Sacto Caro*) a domonkos értelmiség első generációjához tartozott.⁴ Életében három különböző tevékenységet találunk: tanuló-oktató, domonkos szerzetes, illetve bíboros is volt. Ez a három tevékenység három különböző közegehez kötötte: a párizsi egyetemhez, a domonkos kolostorhoz, illetve Rómához. Hugues de Saint-Cher a második domonkos szerzetes volt, aki a párizsi egyetemen tanított (1230–1235). A rendbe történő belépése után (1225) jelentős karriert futott be: francia tartományfőnök volt két ízben (1227–1230 és 1236–1244), két megbízatása között pedig a párizsi szent Jakab kolostor priorja (1233–1236), és a párizsi egyetemen tanított. Bár 1244-ben bíborossá választották, mindvégig megőrizte kapcsolatát a domonkos renddel.

Hugues de Saint-Cher nevét híres bibliamagyarázatának (*Postillae in Bibliam*) köszönhetően ismerjük, pedig több prédikációmodell-gyűjteményt is írt (*Sermones de evangeliis domonicalibus*, *Sermones de epistolis dominicalibus*, *Sermones de evangeliis et epistolis dominicarum*).⁵ Tanulmányunk tárgya az első prédikáció-gyűjtemény, melynek témáját evangéliumi passzusok adják. Ez a kollekció 126 prédikációt tartalmaz, és a teljes liturgikus évet felöleli egyenlőtlenül elosztva a vasárnapok között. (Egy adott evangéliumi passzus 2–4 prédikáció témáját adja.)

A prédikációkat három kézirat alapján tanulmányoztam (Mazarine 1026, Paris BN lat. 15946 és Paris BN lat. 3498).⁶

A disztinkció mint a prédikációk rendező elve

Már a disztinkciók számaránya is mutatja, hogy milyen fontos szerepet töltött be Hugues de Saint-Cher prédikációiban: körülbelül 500 disztinkciót találunk a vizsgált 126 prédikációban, azaz átlagosan 4 disztinkció szentbeszédenként. Természetesen ez a szám nagy eltéréseket takar: egyes prédikációkban tíznél is több disztinkció van, másokban egy sincs. Ráadásul a disztinkciók valódi jelentősége nem mennyiségükben rejlik, hanem a prédikációkban betöltött strukturáló funkciójukban.

Hugues de Saint-Cher prédikációinak sémája nem mindenben egyezik meg az *Artes praedicandi* művekben javasoltakkal⁷: általában négy részre osztja prédikációit (ez egy átlag), szemben a hagyományos hármas felosztással. Hugues de Saint-Cher prédikációinak sémája legtöbbször egyszerű: egy tipikus prédikáció három, négy vagy öt részre van bontva (*divisio*), és mindegyik rész egy-egy disztinkció, melynek három-öt tagja van.

⁴ Hugues de Saint-Cher életéről lásd: Bagliani, A. Paravicini: *Cardinali di Curia e 'familiae' cardinalizie dal 1227 al 1254*. 2 vol. Padua, 1972.

⁵ Schneyer leírása alapján 302 prédikációt tulajdonítunk Hugues de Saint-Cher-nek. (Schneyer, J.-B.: *Repertorium der Lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150–1350*. Münster Westfalen, Aschendorff, 1969–80, 11 vol., Hugues de Saint Cher: vol. VII. p. 758–777.)

⁶ A kéziratok ismertetését lásd a fent említett doktori értekezésemben.

⁷ Charland, Th.-M. (éd): *Artes praedicandi. Contribution à l'histoire de la rhétorique au Moyen Age*. (Publication de l'Institut d'Études médiévales d'Ottawa, VII), Paris–Ottawa, 1936. 150–152.

A prédikációk felépítése (*plan*) két fő típusnak felel meg, ezeket megtaláljuk a későbbi 13. századi prédikációkban is⁸: Egyrészt – gyakran – a szerző részekre bontja a témát szolgáltató evangéliumi idézetet (ez a *divisio* meghatározza a prédikáció szerkezetét), majd egyenként kifejti a *divisio* minden elemét (*dilatatio*). Másrészt a szerző kiemelhet a szentírás-részletből egy vagy több kifejezést, és részletesen kifejtheti azokat (*dilatatio*).

Minden esetben az Hugues de Saint-Cher által használt módszerek közös jellemzője, hogy a szerző a kifejtés (*dilatatio*) elsődleges eszközének a disztinkciókat választja. A disztinkciók prédikációkban betöltött meghatározó szerepét ráadásul tovább hangsúlyozza a szentbeszéd rövidített, időnként töredékes formája. Prédikációi természetesen rendelkeznek témával, de hiányzik a bevezetés, a *captatio benevolentiae*, és a szerző a konklúzióra sem fordít figyelmet. A legtöbb vizsgált prédikáció-modell csupán disztinkciók sorozata, melyet autoritások kísérnek megerősítés (*confirmatio*) gyanánt. A prédikációk gyakran rövidített, csonka formát öltenek, a kifejtés (*dilatatio*) egy sor esetleg egymásba fonódó disztinkcióra szorítkozik, kiegészítve néhány morális vagy allegorikus magyarázattal.

A disztinkciónak szánt meghatározó szerep arra késztet, hogy megvizsgáljuk, mennyiben új Hugues de Saint-Cher módszere: milyen mértékben lehet neki tulajdonítani e technika prédikációkban történő alkalmazását.

Természetesen nem Hugues de Saint-Cher találta fel a disztinkciót. Ha arra keressük a választ, hogy miért tűntek fel a 12. század végén a disztinkciókat tartalmazó gyűjteményes kötetek, egyértelmű kapcsolatot találunk a disztinkció-kötetek nagyarányú elterjedése és a prédikáció növekvő fontossága között. Louis-Jacques Bataillon többször hangsúlyozta a disztinkciók (mint exegézis-technika) és a prédikációk közötti kapcsolatot: „A *distinctio* egyike azon újításoknak, melyeket a 12. századvég egyházi, elsősorban párizsi köreinek az igehirdetés iránti megújult érdeklődésének köszönhetünk.”⁹

Bár Hugues de Saint-Cher szisztematikusan alkalmazta a disztinkció technikáját prédikáció-modelleiben, ő maga soha nem írt disztinkció-gyűjteményeket, ellentétben számos elődjével (Pierre le Chantre, Pierre de Poitiers, Stephen Langton, Cremonai Prepositinus). Hugues de Saint-Cher esetében első ízben fordult elő, hogy a disztinkciók nem tematikus rendben helyezkednek el, hanem prédikációkba foglalva, melyek eleve meghatározzák a gyűjtemény liturgiai évnek megfelelő rendben történő elrendezését. Így a disztinkciók működése a prédikációk szolgálatába állított eszközként válik olvashatóvá. Ráadásul, érdemes megjegyezni, hogy ez a kezdeményezés egy domonkos testvértől ered, akinek elsődleges feladata a prédikáció volt.

Hugues de Saint-Cher prédikáció-modelljeinek tehát jelentőségük van a disztinkciók diakronikus történetében is. Bár az ő prédikációiban nem a disztinkciók adják a gyűjtemény rendező elvét, mégis a kötet egészében jelen vannak, és nagy számuk jelzi, milyen jelentőséggel bírtak az ő esetében – és talán a kortárs prédikátoroknál is – mint prédikációkban alkalmazható technikák.

⁸ Lásd: Bériou, N.: *Les sermons latins après 1200*. In: Kienzle, B. M.: *The Sermons* (Typologie des Sources du Moyen Age Occidental, fasc. 81–83); Turnhout, Brepols, 2000. 363–447.

⁹ Bataillon, L.-J.: *L'agir humain d'après les distinctions bibliques du XIIIe siècle*. In: *L'homme et son univers au Moyen Age* (Actes du 7e Congrès de la S. I. E. P. M.) Paris, 1987. 776–790. 776.

A disztinkciók tipológiai vizsgálata Hugues de Saint-Cher evangéliumi prédikáció-gyűjteményében

Hugues de Saint-Chernél (miként a többi 13. századi prédikátornál is) a disztinkciók egy része teológiai és doktrinális kérdéseket mutat be meghatározott rendben, míg a disztinkciók egy másik része morális témájú, s a szerző gyakran szembeállítja a *jót* és a *rosszat*.

A teológiai kérdések bemutatásánál Hugues de Saint-Cher legtöbbször megelégszik a régóta elfogadott, kétségbe nem vont dogmák megemlékezésével. A teológiai tárgyú disztinkciók felsorolják az isteni személyek különböző attribútumait, vagy egy tárgy, egy fogalom vagy esemény különböző jellemzőit veszik számba.

Disztinkció formájában jelennek meg például a Szentháromság attribútumai (*Pater – potens, Filius – sapiens, Spiritus sanctus – benignus*) vagy az isteni attribútumok (*iustitia, sapientia, potentia*). A disztinkció-forma lehetőséget ad annak felsorolására, hogy miért tekinthető Isten az ember urának (a teremtés, a megváltás és a folyamatos gyámság miatt).

A disztinkció-formában kifejezett morális kérdések nagyobb számban fordulnak elő, mint a teológiai-doktrinális témák. Leggyakrabban a bűn jelenik meg a disztinkcióban, de a bűnbánat és a helyes emberi magatartás is jelentős helyet kap. Hugues de Saint-Cher szívesen használja a disztinkció-formát, hogy leírja a hívek kötelességeit, illetve követendő elveket nyújtson.

Hugues de Saint-Cher egy disztinkcióban a bűnt a kőhöz hasonlítja, mert mindkettő kemény, hideg és nehéz. Egy gyakran előforduló disztinkció szerint, ha az ember el akarja kerülni a bűnt, akkor szembe kell néznie annak nagyságával, sokaságával és tartósságával (*magnitudo, multitudo, vetustas*). A bűnök tipológiája, mely régi hagyományban gyökerezik, Hugues-nél is gyakori: minden bűnt gondolatban, szóban vagy cselekedetben lehet elkövetni (*peccata cogitationis, locutionis, operis*). Időnként ehhez a hármashoz Hugues de Saint-Cher hozzátesz egy negyediket, a szokást (*consuetudo*). Hugues szerint egyébként a bűnökhöz hasonlóan a jó cselekedeteket is háromféleképpen – gondolatban, szóban vagy cselekedetben – lehet megvalósítani.

A kompozíció szempontjából érdekes, hogy a bűnökre vonatkozó disztinkciók leggyakrabban három, négy vagy hét részből állnak (ez utóbbi a hét fő bűnnek felel meg).

Toposzok disztinkció formában

Hugues de Saint-Cher prédikációiban a teológiai és morális kérdések toposzként is megjelennek a disztinkciókban. Tökéletesen ismeri ezeket a megkövült formákat, melyeket a teológiai diskurzus törvényerőre emelt. Így (ismét a bűnnel kapcsolatban) a „*mundus – caro – diabolus*” toposz a három kísértést jelenti: az embernek a világ, a test és az ördög kísértésével szemben kell ellenállni. Ez a három kísértés párhuzamba hozható a három leginkább ostromozott bűnnel. Így Hugues de Saint-Cher emlékeztet arra, hogy a gőgös emberek az ördög tanítványai, a kapzsi a világ követői, míg a bujaságtól vezérelt emberek a testnek vannak alávetve. Pedig – állítja Hugues de Saint-Cher – létezik három gyógyír e három kísértésre: a szüzesség (a test ellen), a szegénység (a világ ellen) és az alázatosság (az ördög ellen).

Egy gyakori toposz az ember alapvető kapcsolatrendszerét vázolja fel: önmagával szemben, illetve Isten és embertársa felé (*erga se, erga Deum, erga proximum*). Hugues de Saint-Cher egy sor témát vezet vissza erre a referencia-rendszerre, mely minden emberi kapcsolatot meghatározott a középkorban. Így a három leggyakoribb bűnt is összefüggésbe hozza ezzel az alapvető kapcsolatrendszerrel: az ember bűnt követ el Isten ellen (gőg által), önmaga ellen (bujaság által) és embertársa ellen (kapzsisággal). Hugues de Saint-Cher

minden alkalmat megragad, hogy emlékeztessen erre az egyetemes viszonyrendszerre. Ezt a gyakori toposzt használja arra, hogy megmutassa az emberi szeretet három tárgyát (ön-maga, Isten és az embertársak). A szerző szerint a földi javaknak is e három szereplőt kell szolgálniuk.

Az *in corde, in ore, in opere* toposz általában a bűnbánat témájú disztinkció alapjául szolgál. Hugues de Saint-Cher rendszeresen emlékeztet arra, hogy a bűnbánat három lépcsőfoka a szívben történő megbánás, a szájjal történő megvallás és a jó cselekedetek végrehajtása (melynek jelképe a kéz). Az embertársak iránti szeretet kifejezésének három módját tehát három testrésziünk jelképezi – a szív, a száj és a kéz –, de ugyanezen testrészek az igehirdetéssel is kapcsolatba hozhatók, ugyanis Hugues de Saint-Cher szerint az Igét meg kell őrizni a szívben, hirdetni kell a szájjal, és jó cselekedeteket kell végrehajtani a kézzel. Hugues de Saint-Cher más disztinkciókban is használja ezt a toposzt: az ember szívével, szájával és tetteivel hisz Istenben, ezzel a három testrészszel kell szeretnie embertársait is, de a tanítványok is ily módon (*corde, ore, opere*) imádkoztak Istenhez.

Hugues de Saint-Cher tehát előszeretettel használja a toposzokat disztinkciói megalkotásához. Prédikációiban gyakran találkozunk a *corde, ore, opere, az in se in Deum in proximum* vagy a *contra mundum, contra carnem, contra diabolum* toposzokkal, melyeket változatosan használ fel különböző témáihoz.

A disztinkciók néhány gyakori formája

A morális témájú disztinkciók leggyakrabban kötelességeikre emlékeztetik a hallgatóságot, követendő utasításokat adnak. A helyes magatartás tanítása gyakran szentencia-szerű hangnemmél jár együtt. Ezeket a disztinkciókat ilyen mondatok vezetik be: „*Necessaria est cuiuslibet peccatori ut [...]*” vagy „*Quilibet debet facere (tria) [...]*” Ilyen formulákkal Hugues nagyon eltérő morális kötelességeket sorol fel, például: az üdvözülés eléréséhez az embernek sírnia kell ...; minden bűnbánónak el kell érnie három lépcsőfokot ...; mindenkinek ajándékot kell vinnie Istennek ...; a bűnösöknek meg kell bánniuk bűneiket ...; mindenkinek három dologtól kell félnie és három dolgot kell remélnie ...; a bűnösöknek emlékezniük kell bűneikre ...; az embereknek kötelességeik vannak társaik felé ...; mindenkinek ki kell békülnie testvérével ...

E disztinkciók alapját általában egy bibliai téma aktualizálása szolgáltatja. Így egy konkrét bibliai esemény (történeti jelentés) érvényességi körét a hallgatóságra is kiterjeszti (egy spirituális jelentés). Ezeket az alkalmazásokat gyakran vezetik be a következő kifejezések: „*Sic et tu ...*”, vagy : „*Cum omnis Christi actio nostra sit instructio/lectio*”. Ezen szentenciák közös tulajdonsága, hogy általánosak, minden emberhez (*quilibet*) szólnak.

Ezen erkölcsi előírások egyik változata disztinkció formában pontosítja, miként kell egy cselekedetet végrehajtani. A határozói bővítmények gyakorisága arra utal, hogy Hugues de Saint-Cher kedvelte ezt a formát. Disztinkcióinak tagjai gyakran határozószókból állnak, ilyen a *celeriter, humiliter, lacrimabiliter* hármas, mely például azt jelzi, miként kell a bűnösnek Jézushoz közeledni. Ugyanígy a *libenter, festinanter, letanter* disztinkciót használja a szerző annak jellemzésére, miként fogadja Jézus a bűnösöket, de ezzel írja le Jézus mennybemenetelét, az újtára induló prédikátort, illetve a jó cselekedeteket is, melyeket mindenkinek hasonlóan (*szabadon, tüstént, örömmel*) kell teljesíteni.

Hugues de Saint-Cher másik disztinkció-típusa az emberi kötelességek különböző okait taglalja. Ezekben a disztinkciókban felsorolja, hogy miért kell az embernek követni Jézus példáját, miért kell elkerülni a bűnöket, elszenvedni és emlékezetbe vésni a Passiót, bűnbánatot tartani, illetve követni Jézust.

A disztinkciók tipológiai vizsgálata

Hugues de Saint-Cher disztinkcióinak tipológiai vizsgálatakor azt tapasztaljuk, hogy a disztinkciók többsége mellérendelésre épül (ok, okozat, cél, modalitás), és a szerző ezeket az elemeket halmozza fel. Ez a struktúra semleges és általános.

Gyakran előfordul, hogy ellentétekre épül a disztinkció, s az ellentét előfordulhat egy disztinkción belül vagy két disztinkció között. Ilyen az örök élet és az örök kárhozat jellemzőinek disztinkció formában történő bemutatása. Hasonló oppozíció van a szüzesség–szegénység–alázatosság hármasa és a test–földi világ–ördög hármasa között.

A disztinkciók egy másik típusának belső struktúráját a fokozás adja. Hugues de Saint-Cher gyakran alkalmazza ezt a típust. Például az Istenhez való közeledés fokozatait tárgyalva azt írja, hogy egyesek nemcsak nem keresik Istent, hanem menekülnek előle, mások keresik, de nem találják, megint mások keresik, megtalálják, de nem őrzik meg, végül vannak, akik keresik, megtalálják és gondosan megőrzik. Egy másik disztinkcióban arról hallunk, hogy a bűnök keserűek, keserűbbek vagy nagyon keserűek annak megfelelően, hogy gondolatlanul, szóval vagy cselekedettel követi el őket az ember. Ugyanígy az igaz emberek halála jó, jobb vagy még jobb, míg a bűnösök halála rossz, rosszabb vagy még rosszabb. Fokozást találunk abban is, ahogy Isten az emberhez szól: belső sugallattal, prédikációval vagy nehézségek előidézésével.

Hugues de Saint-Cher disztinkciói gyakran épülnek a körülmények logikájára, illetve egy cselekmény modalitásaira. Például a *Factum est post triduum* (Lc. II. 46) prédikációban a szerző az egész beszédet négy disztinkció köré építi, melyek a bibliai passzus körülményeit vizsgálják: a szülők keresik a gyermek Jézust, aki egy zsinagógában tanít. A kompozíció fő elemei – *quid, quomodo, quando, ubi* – a cselekmény négy modalitása, mely négy disztinkciót alkot a prédikációban. Hasonló elv szerint a *Cum turbe irruent ad Iesum* (Lc. V. 1.) prédikációban Hugues de Saint-Cher a cselekmény (a tömeg Jézus felé közeledik) körülményeit vizsgálja disztinkció formájában: *Qui venit?, Quomodo venit?, Per quam viam veniunt?, Ad quem veniunt? ...*

Sok disztinkció hasonlatra épül, ahol a disztinkció elemeinek az a szerepük, hogy alátámasszák vagy pontosítsák a hasonlatot. Hugues de Saint-Cher például két ízben is hangoztatja, hogy Isten jobban szereti az embert, mint anya a fiát, testvér a testvért vagy férj a feleségét. A legtöbb hasonlatot a bűn témája adja. Hugues de Saint-Cher a bűnt a leprához hasonlítja, a bűnöst a halálhoz vagy a vízfejű emberhez, a bűnös ember életét pedig az éjszakához. A hívő embert gyermekhez, máshol kígyóhoz hasonlítja, a Genezárreti-tó e világot jelenti, míg a hajó a bűnbánatot. A szerző szerint Jézus prédikátorhoz, orvoshoz és szegényhez hasonlatos, máshol vezetőhöz, nagy tiszteletű doktorhoz és segítőhöz. A Szentlélek is vigasztalóként, doktorként és segítőként jön, a papok pedig vigasztalók, ügyvédek és orvosok.

Hugues de Saint-Cher felettébb kedvelt egy sajátos eljárást: különböző elemeket kombinál egy disztinkción belül. Általában Hugues azért alkalmazza ezt a technikát, hogy különböző kategóriákba sorolja az embereket. Például egy bibliai idézet (*Non turbetur cor vestrum*, Io. XIV. 27) alkalmat ad a szerzőnek a „*turbetur*” kifejezés variációinak leírására. Miután Hugues de Saint-Cher emlékeztet arra, hogy Jézus békét hagyott a szívek nyugtalansága helyett, pontosan leír – disztinkció formájában – négy embertípust (a „lelkében zavartnak lenni” és a „másokat zavarni” elemek kombinációira alapozva). A szerző szerint egyesek zavartak lelkükben anélkül, hogy embertársaikat zavarnák, mások belső zavartság nélkül társaikat zavarják, ismét mások lelkükben zavartak, és embertársaikat is zavarják, végül vannak, akik nem zavartak lelkükben és társaikat sem zavarják. Egy másik disztink-

ció szerint az emberek három fához hasonlítanak: a szilfa, amely virágot hoz, de nincs termése, a képmutató emberekhez hasonlít, akiknek jó híruk van mások előtt, de létük nem gyümölcsöző. A fügefafa, mely gyümölcsöt hoz anélkül, hogy virága lenne, azokhoz az emberekhez hasonlatos, akik maguknak hoznak gyümölcsöt anélkül, hogy jó hírnevük lenne. Végül az olajfa, amely termést is és virágot is hoz, egyesíti magában a két jó tulajdonságot. (Itt a „virág” és „gyümölcs” elemek három variációját láttuk a lehetséges négy közül.) Egy másik disztinkcióban Hugues hasonlóképpen jár el, amikor a megdicsőülés (*exultatio*) és a megaláztatás kombinációit mutatja be.

E logikai eljárás gyakori használata alátámasztja több kutató véleményét, akik szerint Hugues de Saint-Cher kora teológiájához leginkább a már meglévő doktrinák logikus bemutatásával járult hozzá. Ezzel áll összhangban a fent említett logikai kategóriákon alapuló eljárás alkalmazása prédikációiban. Véleményünk szerint már a disztinkciók nagyarányú jelenléte is Hugues de Saint-Cher logikus, rendezett kategóriákhoz való ragaszkodását mutatja.

Végül említsünk néhány ritka eljárást. Ilyen például, mikor az ember öt érzéke (*visus, auditus, odoratus, gustus, tactus*) vagy a négy elem (*terra aqua, aer, ignis*) egy disztinkció elemeiként szerepelnek. Hasonlóképp időnként bibliai idézetek terminusai is lehetnek disztinkciók kiindulópontjai.

Louis-Jacques Bataillon hangsúlyozta, hogy egy középkori magiszter számára exegézis és prédikáció szorosan kötődnek egymáshoz, egyik sem képzelhető el a másik nélkül. Hugues de Saint-Cher mindkét területen maradandót alkotott, híres bibliakommentárja (*Postillae in Bibliam*) és prédikációmodell-gyűjteménye erről tanúskodik. Szellemi képzése és annak fejlődése felveti azt a gondolatot, hogy a szerző – miközben a prédikáció gyakorlatához hozzájárul – abban gyümölcsözteti a bibliamagyarázatokból eredő ismereteit. Mint láttuk, már az első olvasás is egyértelművé teszi, hogy a prédikáció-modellek formája egy olyan exegézis technika – a disztinkció – nyomait viseli magán, mely a 13. században virágkorát élte.

Hugues de Saint-Cher elsőként használta prédikációiban tömegesen ezt az exegézis technikát. A disztinkciók száma nála éri el először azt a kritikus tömeget, mely immár strukturáló funkcióval ruházza fel a korábbi prédikációkban még jelentéktelen technikát. Esetében első ízben fordul elő, hogy a disztinkciók nem tematikus rendben helyezkednek el, hanem prédikációkba foglalva, amelyek eleve meghatározzák a gyűjtemény liturgiai éveknek megfelelő rendben történő elrendezését. Így a disztinkciók működése a prédikációk szolgálatába állított eszközként válik olvashatóvá.